

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Луценка Юрія Васильовича на дисертаційне дослідження
Ясеницького Юрія Ігоровича «Кримінальна відповідальність та
покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством
України», поданого на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне
право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Вивчення рукопису дисертації Ясеницького Юрія Ігоровича, а також ознайомлення з публікаціями здобувача за темою дослідження дають підстави для попереднього висновку, що дисертант виконав роботу на належному науковому й методологічному рівні та досяг поставлених дослідницьких цілей. Цей висновок підтверджується сумою основних критеріїв, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Одним з основних завдань будь-якої держави є протидія злочинності, яка є не просто негативним явищем сьогодення, а й загрозою національній безпеці, охоронюваним суспільним інтересам будь-якої країни світу.

У зв'язку з широкомасштабною воєнною агресією Російської Федерації до України та постійно існуючою суспільною небезпекою постає питання щодо забезпечення ефективної охорони як окремого громадянина, так і всього суспільства в цілому.

Враховуючи викладене, у реалізації поставлених державою завдань провідну роль відіграють Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, а вірне застосування правоохоронними органами норм кримінального законодавства України є дієвим засобом протидії суспільно небезпечним проявам сьогодення.

Доречно зазначити, що вітчизняні науковці достатньо приділяють увагу даній проблематиці. Водночас, віддаючи належне значущості проведених

наукових розвідок, слід погодитися з дисертантом в тому, що наразі існує неоднозначність в підходах учених до розв'язання проблем щодо притягнення до кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством України в існуючих реаліях. Таким чином, питання подальшого розвитку кримінального законодавства в цій частині потребує критичного осмислення, а також виявлення способів його вдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона», затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Робота також відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), а також Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми Донецького державного університету внутрішніх справ на 2020–2024 роки «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції Об'єднаних сил)» (012U105580).

Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні меж кримінальної відповідальності за вчинення військових кримінальних правопорушень, уточнення особливостей застосування до військовослужбовців інститутів покарання та звільнення від покарання, а також розроблення на цій основі системи заходів і засобів, спрямованих на вдосконалення національного кримінального законодавства та практики його застосування.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення окремих **задач**:

- проаналізовано генезис становлення та розвитку кримінальної відповідальності військовослужбовців в Україні;
- з'ясовано підстави соціальної обумовленості кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців;

– узагальнено апробований досвід європейських країн щодо визначення меж кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців і розроблено пропозиції щодо його використання в Україні;

– надано кримінально-правову характеристику видів покарань, пов'язаних із позбавленням волі, що можуть бути призначені військовослужбовцям;

– визначено сутність видів покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, що можуть бути призначені військовослужбовцям;

– охарактеризовано розміри покарань, які можуть бути призначені за вчинення військових кримінальних правопорушень;

– встановлено специфіку безумовних видів звільнення військовослужбовців від покарання;

– розкрито сутність умовних видів звільнення військовослужбовців від покарання;

– сформовано рекомендації стосовно вдосконалення національного кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців.

Достатньо вдало дисертантом сформульовано **об'єкт** дослідження, яким є кримінально-правова протидія військовим кримінальним правопорушенням, а також його **предмет** – кримінальна відповідальність і покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством України.

Методи дослідження автором обрано відповідно до мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. За допомогою *онтологічного методу* досліджено норми кримінального законодавства в частині заходів кримінально-правового характеру, які можуть бути застосовані до військовослужбовців (усі розділи); *діалектичний та системно-структурний методи* використано під час аналізу змін і доповнень, які вносились до національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців (розділи 2, 3); *порівняльно-правовий (компаративний) метод* застосовано в межах вивчення досвіду європейських держав щодо заходів кримінально-правового характеру, які можуть застосовуватись до військовослужбовців (підрозділ 1.3); *метод юридичного аналізу* надав можливість сформулювати систему змін і доповнень до КК України в частині кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців (усі розділи); метод *контент-аналізу* уможливив опрацювання матеріалів судової практики щодо особливостей притягнення військовослужбовців до кримінальної відповідальності та обрання виду й

розміру покарання (усі розділи). *Статистичні та математичні методи* використано для аналізу статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та судової статистики щодо кількісно-якісних показників військових кримінальних правопорушень (усі розділи).

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що дисертація Ю. І. Ясеницького є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, що стосується проблем кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством України в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану, у якому визначено межі кримінальної відповідальності за вчинення військових кримінальних правопорушень, уточнено особливості застосування до військовослужбовців інститутів покарання та звільнення від покарання, на підставі чого розроблено систему заходів і засобів удосконалення національного кримінального законодавства. У роботі обґрунтовано низку концептуальних положень, висновків і рекомендацій.

Так, заслуговують на підтримку й визнання елементами наукової новизни дослідження вперше обґрунтовані в рецензованій праці такі здобутки дисертанта:

– запропоновано визначити в ст. 62 КК України вчинення військового кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як підставу, яка унеможлиблює застосування такого виду покарання, як тримання в дисциплінарному батальйоні, що зумовлено декількома факторами: 1) граничні розміри такого виду покарання не відповідають розмірам покарання у виді позбавлення волі (у разі заміни), яке може бути призначене за вчинення військового кримінального правопорушення в умовах воєнного стану; 2) заміна позбавлення волі на тримання в дисциплінарному батальйоні в умовах воєнного стану унеможлиблює застосування до військовослужбовців положень ст. 81-1 КК України;

– з урахуванням позитивного досвіду Німеччини та Франції доведено доцільність, а також запропоновано структуру та змістове наповнення проекту Закону України «Про кримінальну відповідальність та покарання військовослужбовців», метою якого передбачено регулювання суспільних відносин, які виникають у зв'язку з кримінально протиправним посяганням на порядок несення військової служби;

– доведено доцільність декриміналізації злочину, передбаченого ст. 336-2 КК України, через такі основні причини: 1) відсутність відносної поширеності такого суспільно небезпечного діяння, про що свідчить його

низький кількісний показник; 2) наявність інших кримінально-правових норм, що за умови внесення відповідних змін можуть застосовуватись до осіб, які вчинили такі діяння (наприклад, ст. 407–408 КК України). На доцільність удосконалення кримінального законодавства в цій частині вказують також такі додаткові фактори: 1) незадовільна конструкція кримінально-правової норми в частині визначеної форми реалізації об'єктивної сторони діяння – ухилення від «прийняття» на військову службу за контрактом може призводити до проблем у її застосуванні та виникнення підстав для уникнення кримінальної відповідальності (про що вже зазначали В. І. Тютюгін, Є. С. Назимко, Т. І. Пономарьова, К. М. Оробець та ін.); 2) неправильно визначений родовий об'єкт знижує ефективність і впливає на межі пеналізації суспільно небезпечного діяння – фактично особа, умовно-достроково звільнена від відбування покарання для проходження військової служби, яка ухилилась від прийняття на таку службу, не виконує умов звільнення від покарання, а отже, передусім посягає на суспільні відносини, що забезпечують законну діяльність органів правосуддя, а вже потім – на суспільні відносини, що забезпечують порядок мобілізації; 3) покарання за таке протиправне діяння застосовується лише тоді, коли особа його вчинила до прибуття на місце несення служби. У всіх інших випадках такі діяння кваліфікуються за ст.ст. 407–408 КК України без сукупності зі злочином, передбаченим ст. 336-2 КК України;

На увагу і обговорення заслуговують й ті положення, які, будучи відомими в науці кримінології, кримінального та кримінально-виконавчого права в рецензованій роботі були удосконалені, й ті, які одержали в роботі подальший розвиток.

У цілому презентовані автором елементи наукової новизни є достатніми для дисертаційного дослідження такого рівня.

Оцінка змісту дисертації, її оформлення та повнота викладу матеріалів дослідження. Дисертація Ю. І. Ясеницького оформлена відповідно до нормативних вимог і стандартів, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленої дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Основні теоретичні положення і результати, практичні рекомендації дисертаційного дослідження знайшли відображення у 12 наукових працях, серед яких шість статей у наукових фахових періодичних виданнях (одна – у

науковому періодичному виданні іншої держави), шість тез доповідей на науково-практичних заходах.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання впродовж 2021–2025 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати використані та використовуються у *науково-дослідній роботі* – для проведення досліджень, метою яких є розв'язання проблем кримінальної відповідальності військовослужбовців, а також пеналізації військових кримінальних правопорушень (акт Донецького державного університету внутрішніх справ від 28 квітня 2025 року); *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення практики застосування до військовослужбовців заходів кримінально-правового характеру та підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, до підслідності яких віднесено військові кримінальні правопорушення (акти Головного слідчого управління Національної поліції України від 29 серпня 2025 року та Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань від 28 серпня 2025 року); *освітньому процесі* – у межах викладання дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія» тощо, а також під час підготовки лекцій і навчальних посібників (акт Донецького державного університету внутрішніх справ від 29 квітня 2025 року).

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційного дослідження, наукових публікацій автора, фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Ю. І. Ясеницького є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Разом з тим, ознайомлення з дисертаційним дослідженням Ю. І. Ясеницького дозволяє висловити окремі побажання і критичні судження, які потребують додаткової аргументації чи дискусії:

1. Формулюючи кількість та назви підрозділів роботи, дисертант фактично визначив і кількість завдань (проблем, які потребують розв'язання у ході дослідження). Проте обрав інший шлях, а саме: закріпив підрозділів 8, а завдань 9.

2. На сторінці 4 автореферату автор зазначає, що при підготовці дисертаційного дослідження було проведено анкетування 43 слідчих та 50 оперативних працівників Державного бюро розслідувань, водночас у

додатках до роботи не наводяться дані, які саме питання виносились на анкетування.

3. На сторінці 23 дисертації автор звертає увагу, що емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Офісу Генерального прокурора та судова статистика за 2020–2025 роки (квітень) щодо кількості вчинених кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби; видів і розмірів покарань, які були призначені військовослужбовцям, та видів їх звільнення від покарання; матеріали судової практики (досліджено 125 вироків, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень).

Опрацювання такого масиву статистичної звітності Офісу Генерального прокурора свідчить про ґрунтовний підхід автора до свого дослідження, у зв'язку з чим цікаво дізнатися думку дисертанта (з можливими наведеннями конкретних прикладів з правозастосовної практики), як вплинуло повномасштабне вторгнення РФ на територію України відносно вчинення кримінальних правопорушень військовослужбовцями, і якщо вплинуло, то як саме?

4. На сторінках 133–144 дисертації автор слушно критикує відсутність системного підходу до побудови санкцій за військові злочини, вважаючи їх не завжди ефективними та такими, що не відповідають потребам воєнного стану. Водночас у роботі автор вірно зазначає, що «...майже кожен простий склад суспільно небезпечного діяння передбачає позбавлення волі...» (с. 133), що свідчить про їхню суворість. Тут виникає внутрішня суперечність: чи є санкції занадто м'якими, чи, навпаки, надто репресивними, і в чому саме полягає їхня «невідповідність». На думку офіційного опонента, дослідженню бракує чітко артикульованої концепції побудови системи санкцій.

5. Дисертація тільки виграла б від приділення більше уваги дослідженню причин, умов та чинників, які детермінують кримінальні правопорушення, що вчиняються військовослужбовцями Збройних Сил України та інших військових формувань, які існують відповідно до чинного законодавства України при широкомасштабній воєнній агресії РФ на територію України.

Разом з тим, зроблені зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не піддають сумніву основні наукові результати, які отримані автором особисто, і підтверджують лише складність досліджуваної Ю. І. Ясеницьким проблематики.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Ясеницького Юрія Ігоровича «Кримінальна відповідальність та покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством України», є завершеною, самостійною підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що у сукупності розв'язують конкретне науково-прикладне завдання, яке має істотне значення для кримінології, кримінального та кримінально-виконавчого права та полягає у комплексному розробленні питань, що стосуються кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців за кримінальним законодавством України, формулюванні обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності його законодавчої регламентації, а також у розробленні рекомендацій щодо практики застосування кримінально-правових норм у цій царині.

Дисертація відповідає спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, є завершеним монографічним дослідженням, яке відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – Ясеницький Юрій Ігорович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук.

**Офіційний опонент –
професор кафедри державно-правових і гуманітарних дисциплін
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
доктор юридичних наук, професор**

Юрій ЛУЦЕНКО

Підпис Юрія Луценка засвідчую

Т.в.о. ректора

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Олександр БЕССАРАБ

